

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
**«Нормопроектувальна та
правозастосовна діяльність в
професійній сфері»**

Кафедра теорії держави та права

Статус дисципліни
Рівень вищої освіти
Ступінь вищої освіти
Галузь знань

Спеціальність

Освітня програма
Форми здобуття вищої освіти
Мова навчання
Форма підсумкового контролю

manor (вибіркова)
другий (магістерський)
магістр
28 «Публічне управління та
адміністрування»
281 «Публічне управління та
адміністрування»
Публічне управління та адміністрування
заочна
українська
залік

Прізвище, ім'я, по батькові
науково-педагогічного працівника,
який веде дисципліну

Науково-педагогічний склад кафедри

науковий ступінь, вчене звання посада
профайл викладача

<https://www.naiau.kiev.ua/zagalnoakademichni-kafedri/kafedra-teoriyi-derzhavi-ta-prava/zagalni-vidomosti/sklad-kafedri.html>
Телефон (044) 245-24-69, внутрішній
номер тел. 11-25
k001@naiau.kiev.ua

Контактний тел.

Електронна адреса

Консультації

Очні:
(відповідно до окремого графіка кафедри)
Онлайн: електронною поштою,
пн-пт з 9:00 до 16:00

Сторінка навчальної дисципліни на
офіційному вебпорталі НАВС

<https://dn.naiau.kiev.ua/course/view.php?id=248>
2

Стислий опис навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Нормопроектувальна та правозастосовна діяльність в професійній сфері» є підготовка висококваліфікованих фахівців в сфері публічного управління, які володіють системою знань у сфері теоретико-практичних аспектів нормопроектування та правозастосування, їх місця в національній правовій системі України, а також навички та вміння ефективно застосовувати норми права в ході вирішення управлінських ситуацій.

Тривалість. Вивчення навчальної дисципліни здійснюється в обсязі 90 годин (3 кредиту ECTS).

Форми та методи навчання. Очна серія лекцій, семінарських і практичних занять, самостійна робота здобувачів, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань. Здобувачі мають змогу отримувати індивідуальні консультації. Під час сесії формат очний. Можливий дистанційний (on-line, Moodle) та змішаний формат проведення лекційних занять, поточного та підсумкового контролю.

В процесі навчання використовуються: словесні, наочні та практичні методи навчання.

Система поточного контролю. Поточний контроль успішності здобувачів доктора філософії – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до програми, робочої програми, силабусу.

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському та практичному заняттях відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Поточний контроль – усний (у вигляді індивідуального або групового опитування, аналізу ділових ситуацій, ділових ігор) або письмовий (у вигляді контрольної роботи, тестів). Форми поточного контролю з кожної теми визначає викладач.

Контрольне оцінювання може проводитись в усній формі, у формі письмової контрольної роботи та/або тестування (комп'ютерного, письмового).

Контроль самостійної роботи здійснюють шляхом перевірки виконаних завдань на практичних, семінарських заняттях, написання рефератів, есе тощо.

Система підсумкового контролю. Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі іспиту. Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Структура білета передбачає два теоретичних

питання.

Пререквізити: поліцейська деонтологія; теорія держави і права; історія держави і права України; історія держави і права зарубіжних країн; філософія; кримінологія; адміністративне право; конституційне право; цивільне право; кримінальне право; право Європейського Союзу; міжнародне право.

Постреквізити: міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності; гендерна рівність та заборона дискримінації в професійній діяльності; охорона праці в галузі та особиста безпека в професійній діяльності; реалізація адміністративного законодавства України; реалізація кримінального законодавства України.

Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна, програмні результати навчання («hard skills»)

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
– знати основні засади національної безпеки та уміти попереджати й нейтралізувати виклики і загрози національним інтересам України в межах своєї професійної компетенції. (РН-03).	здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування. (СК-03).

Перелік компетентностей, розвитку яких сприяє вивчення навчальної дисципліни («soft skills»):

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі другого (магістерського) ступеня вищої освіти повинні:

знати:

- методологічні підходи до розуміння нормопроєктувальної техніки;
- знати та розуміти процеси координації діяльності суб'єктів у сфері управління та адміністрування, а також взаємодії з представниками місцевого самоврядування, громадськістю
- організовувати та керувати діяльністю підрозділів, які здійснюють нормотворчу та правозастосовну діяльність у сфері управління та адміністрування;
- узагальнювати практичні результати роботи і пропонувати нові рішення, аргументовано їх пояснювати;
- аналізувати та визначати потреби удосконалення нормотворчої діяльності у сфері управління та адміністрування;
- визначати нормотворчі та правозастосовні прогалини, помилки у юридичній сфері, вживати заходи по їх усуненню та удосконаленню;

уміти:

давати усні та письмові аргументовані відповіді з питань навчальної дисципліни;

– уміти забезпечувати законність, захист прав та інтересів особистості, суспільства, держави в межах виконання своїх посадових обов’язків;

– уміти розробляти та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах професійної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності;

– використовувати знання та вміння для надання кваліфікованих юридичних висновків й консультацій в у сфері управління та адміністрування;

– здійснювати наукові дослідження у сфері управління та адміністрування;

– викладати юридичні дисципліни на високому теоретичному й методичному рівнях, впроваджувати інноваційні технології, методи і засоби навчання;

– здійснювати правове виховання.

навички:

- використовувати понятійно-категоріальний апарат при вирішенні правових проблем;

- здійснювати власні наукові дослідження з проблем, що входить до предмету початкової дисципліни;

- застосовувати теоретичні знання для високопрофесійного виконання службових обов’язків в процесі нормопроєктувальної та правозастосовної діяльності;

- практично застосовувати набуті знання при підготовці наукових статей та тез;

- формулювати та обґрунтовувати правові висновки, пропозиції, рекомендації.

- здатність інтерпретувати рішення ЄСПЛ у контексті предметної галузі дослідження.

Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

Назва теми	Види робіт	Завдання самостійної роботи в розрізі тем
Тема 1. Нормотворчість як форма діяльності органів публічної влади (24 год.)	Лекційне (2 год.),	Теми рефератів, доповідей: 1. Нормотворчість як форма юридичної діяльності. 2. Функціональне призначення нормопроєктувальної діяльності. 3. Види нормотворчості за формами участі в ній держави. 4. Участь громадянського суспільства у правотворчій діяльності.
Тема 2. Нормотворчий процес. Особливості підготовки	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Функції правотворчості органів публічної влади. 2. Стадії нормотворчого процесу органів

нормативно-правових актів. (2 год.)		публічної влади (на вибір). 3. Проблеми підготовки проекту відомчого нормативно-правового акту. 4. Етапи нормотворчого процесу в МВС України.
Тема 3. Нормопроектувальна техніка. (2 год.)	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Юридична техніка творення та тлумачення нормативно-правових договорів. 2. Проблеми вдосконалення нормативно-правового регулювання вимог до юридичної техніки. 3. Колізії в сфері нормотворення. 4. Термінологічні колізії в нормотворчій діяльності 5. Юридична техніка нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України. 6. Сучасні концепції оціночних понять у праві. 7. Юридична конструкція в комплексі елементів нормотворчої техніки.
Тема 4. Правозастосовна діяльність органів публічної влади. (4 год.)	Лекційне (2 год.), практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Реалізація норм права як важлива стадія правового регулювання суспільних відносин. 2. Суб'єкти правозастосування: теоретико-правова характеристика. 3. Теоретичний аналіз підстав застосування норм права (на прикладах окремих галузей вітчизняного права). 4. Органи місцевого самоврядування як уповноважені суб'єкти правозастосування. 5. Особливості застосування норм права в діяльності органів публічного управління. 6. Юридична кваліфікація як стадія застосування норм права.
Тема 5. Тлумачення як стадія правозастосовної діяльності. (2 год.)	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Юридична герменевтика як наука і мистецтво тлумачення. 2. Процес тлумачення норм права і його елементи. 3. Механізм з'ясування змісту правової норми. 4. Роль доктринального тлумачення норм права. 5. Неофіційне тлумачення норм права. 6. Правозастосовне тлумачення норм права. 7. Цільовий (телеологічний) спосіб

		тлумачення норм права. 8. Юридична техніка правоінтерпретаційних актів.
Тема 6. Правозастосовні акти. (2 год.)	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Місце та роль актів застосування права в системі правових актів. 2. Класифікація правозастосовних актів. 3. Функції правозастосовних актів. 4. Способи подолання прогалин у законодавстві України. 5. Юридична мова правозастосовних актів.
Тема 7. Проблеми нормопроєктування та правозастосування. (2 год.)	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Причини появи юридичних колізій у законодавстві. 2. Юридична колізія як правове явище. 3. Прогалини в законодавстві. 4. Співвідношення конкуренції в праві та юридичних колізій. 5. Причини виникнення правозастосовних помилок.
Тема 8. Особливості застосування норм міжнародного права. (2 год.)	практичне заняття (2 год.)	Теми рефератів, доповідей: 1. Актуальні проблеми імплементації Україною норм міжнародних договорів. 2. Поняття публічної адміністрації в праві (acquis) ЄС. 3. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. 4. Проблеми реалізації норм міжнародних договорів в Україні. 5. Рецепція норм міжнародного права у внутрішньодержавне законодавство: світова та вітчизняна практика.

Індивідуальні завдання (курсові, дипломні роботи)

Індивідуальні завдання з навчальної дисципліни «Юридична компаративістика» не передбачено.

Технічне обладнання та програмне забезпечення навчальної дисципліни

- пакет програмних продуктів Microsoft Office, а саме: Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та ін.;
- мультимедійний проєктор, комп'ютер /ноутбук/планшет, інтерактивні дошки.

Для забезпечення можливості організації дистанційного навчання може використовуватися платформа Zoom, середовище Classroom, Moodle «Мудл», Соціальні мережі та Telegram.

Основні, рекомендовані, інформаційні джерела.

Основна:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1861-17#n720>
3. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF/conv#Text>
4. Про внесення зміни до статті 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації" щодо зменшення строку оприлюднення проектів нормативно-правових актів, рішень органів місцевого самоврядування: Закон України від 15.09.2020 № 890-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/890-20#Text>
5. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п>.
6. Про внесення змін до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021. № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2021-%D0%BF#Text>
7. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 р. № 376 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2001-%D0%BF>
8. Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 59. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-vedennya-yedinogo-derzhavnogo-reyestru-normativno-pravovih-aktiv-tat270121>
9. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України № 1242 від 30.11.2011. URL: zakon.rada.gov.ua/go/1242-2011-п.
10. Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>
11. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів : Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 № 34/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05>.

12. Рекомендації з питань підготовки, державної реєстрації та обліку відомчих нормативно-правових актів: Постанова колегії Міністерства юстиції України від 27.03.1998. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003323-98#Text>

13. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1040. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF>

14. Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта : Наказ Міністерства юстиції України від 06.07.2011 № 1805/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0826-11>.

15. Деякі питання документування управлінської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF>.

16. Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [Електрон. ресурс]: Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини; затверджено Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини 15.08.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-06#Text>

17. Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 20.08.2008 N 1219/7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1219323-08#Text>

18. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015. № 1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15/conv#Text>

19. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text>

20. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст. 260.

21. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. ст.540.

22. Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 1994 р. N 422. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-94-%D0%BF/conv#Text>

23. Проект Закону про правотворчу діяльність від 25.06.2021 № 5707.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72355

24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

25. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text

26. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: ООН. Міжнародний договір від 23 травня 1969р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

27. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569

28. Договір про Європейський Союз: Міжнародний документ від 07.02.1992 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029

29. Справа про тлумачення терміна «законодавство». Рішення Конституційного Суду України № 12-рп/98 9 липн. 1998 р. *Вісник Конституційного Суду України*. 1998. № 4. С. 26.

30. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. 260 с.

31. Артеменко В. Проектування нормативно-правових актів : навч. посіб. Київ : Європа ХХІ, 2007. 256 с.

32. Бочаров Д. О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми : проблемні лекції. Дніпропетровськ : АМСУ, 2006. 73 с.

33. Бургін М. С. Аргументації теорія. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ, 1998. Т. 1. С. 139–140.

34. Ведерніков Ю. А., Папіра А. В. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 333 с.

35. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ : Юридична думка, 2007. 992 с.

36. Ганич О.А. Правотворчість в державному управлінні [Текст] : навч. посіб. Держ. ВНЗ "Донец. нац. техн. ун-т". 2-ге вид., перероб. та допов. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2014. 414 с.

37. Гусарєв С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. Теорія права і держави : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2008. 270 с.

38. Гетьман Є.А. Нормотворча діяльність органів виконавчої влади в Україні: правовий зміст і проблемні питання [Текст] : монографія. Харків : Оберіг, 2014. 307 с.

39. Гришук О.В., Заболотна Н. Я. Юридична техніка творення та тлумачення нормативно-правових договорів: теоретико-правовий вимір

- [Текст]: монографія. Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. і права, 2017. 213 с.
40. Загальна теорія права : підруч. / М. І. Козюбра та ін. ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
  41. Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
  42. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підруч. Київ : Кондор, 2006. 477 с.
  43. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
  44. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. 3-тє вид., змін. й доп. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 247 с.
  45. Макушев П. В., Хрідочкін А. В. Теорія правозастосування : навч. посіб. Дніпро : Гельветика, 2018. 359 с.
  46. Малишев Б. В., Москалюк О. В. Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / За заг. ред. Б. В. Малишева. Київ : Реферат, 2010. 260 с.
  47. Методичні рекомендації з розробки та прийняття законодавчих актів (законодавча техніка) [Текст] / [Ю. С. Шемшученко та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, О. І. Ющика] ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. 92 с.
  48. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
  49. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2009. 336 с.
  50. Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів : навч.-методич. посіб. / Уклад. : С. Г. Серьогіна та ін. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 35 с.
  51. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення [Текст] : монографія / [В. Л. Федоренко та ін. ; передм. Ю. В. Ковбасюка ; за ред. О. В. Скрипнюка і В. В. Федоренка] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. 343 с.
  52. Нормотворчий процес та правозастосування: навчальний посібник / О.В. Попова – Київ: НУБіП України, 2022. - 168 с.
  53. Правозастосування : навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С.Д. Гусарєва. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с. URL: <https://arm.naia.kiev.ua/books/enforcement/start.html>
  54. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 10 - те, змінене и допов. – Харьков : П раво, 2021. – 484 с.
  55. Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Істина, 2007. 336 с.
  56. Семерак О. С. Судові, правоохоронні та правозахисні органи

України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 392 с.

57. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. Вид. 4-те, допов. і перероб. Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. 524 с.

58. Сухонос В. В. Теорія держави і права : навч. посіб. Суми : ВТД Університетська книга, 2005. 536 с.

59. Теорія держави і права : підруч. / С. Л. Лисенков та ін. / За ред. С. Л. Лисенкова. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 448 с.

60. 22. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / О. В. Зайчук та ін. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

61. Теорія держави та права : навч. посіб. для підготов. до атест. здоб. вищої освіти / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 116 с.

62. Теорія держави та права : підруч. / Є. О. Гіда та ін. / За заг. ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

63. Теорія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка та ін. Харків: Майдан, 2018. – 436 с.

64. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. — К.: «Хай-Тек Прес», 2020. — 296 с

65. Філософія права / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена ; пер. з англ. П. Таращук. Київ : Основи, 2007. 1256 с.

66. Фулей Т. І. Застосування Європейської конвенції з прав людини при здійсненні правосуддя в Україні : навч.-метод. посіб. для суддів. Київ Проект-бізнес, 2009. 200 с.

67. Фулей Т., Лукас Л., Сайнц Л. Розробка проектів нормативно-правових актів відповідно до методики вирішення проблем. Київ, 2012. 180 с.

68. Шутак І. Д., Онищук І. О., Легін Л. М. Юридична техніка в схемах і таблицях : курс лекцій. Івано-Франківськ : Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки. Дрогобич : Коло, 2016. 232 с.

Додаткова література

69. Абрамович Р. М. Особливості судової аргументації при застосуванні принципу незворотності дії закону в часі в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 17–20.

70. Бабін І.І. Юридична конструкція податку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2007. – 20 с.

71. Балтаджи П. М. Юридична мова правозастосовних актів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 20 с.

72. Бергазюк І.М. Форми та межі участі міжнародних організацій у правотворчому процесі в Україні. *ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО*. 2021. № 2. С. 246-253.

73. Биля І.О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»

Харків. 2004. 20 с.

74. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правозастосування сучасної України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 19 с.

75. Білозьоров Є. В., Кривицький Ю. В. Казуальне тлумачення норм права: теоретичні та практичні аспекти розуміння. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18. Економіка і право. Київ, 2015. Вип. 27. С. 207–215.

76. Бобровник С. В. Правозастосовні акти: природа, сутність та місце в системі законодавства. *Правова держава*. Київ, 2019. Вип. 30. С. 35–43.

77. Бриль К. І. Правозастосовний акт як особливий вид індивідуальних правових актів : монографія. Київ : МП Леся, 2012. 191 с.

78. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.

79. Гнатюк М. Д. Правозастосування як форма реалізації права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 211 с.

80. Головченко В. В., Головченко О. В. Правозастосування і захист прав людини в суверенній Україні : монографія. Чернігів : Вид. Лозовий В. М. 2012. 327 с.

81. Головченко О. В. Захист прав людини в контексті правозастосування : автореф. дис. ... д-ра філос. в галузі права. Київ, 2013. 18 с.

82. Гринь О. Д. До питання про ефективність правозастосовних актів. *Митна справа*. Одеса, 2015. № 2 (22). С. 64–71.

83. Гуйван П. Д. Юридична визначеність правозастосування за європейськими принципами. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2017. № 3. С. 276–281

84. Дзейко Ж.О. Поняття юридичних конструкцій як засобів законодавчої техніки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2008. №1 (75). С. 5–17.

85. Дідич Т. О. Нормопроекування: питання теорії та методології : монографія. Київ : Вид-во Європ. університету, 2010. 160 с.

86. Донченко О. І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2014. № 11. Т. 11. С. 40–42.

87. Донченко О. І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса, 2014. № 11. С. 40–42.

88. Дудаш Т. Особливості аргументування рішень Європейського суду з прав людини (до характеристики методологічних підходів). *Право України*. Київ, 2017. № 4. С. 86–96.

89. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / Ю. Л. Білоус та ін. Київ : Цифра, 2008. 324 с.

90. Зубенко А.В. Інтерпретаційна техніка актів тлумачення норм права. *Форум права. Електронне наукове фахове видання*. 2012. №4. С. 395–398. – URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/8biozcz.pdf>

91. Кадикало О. І. Офіційне тлумачення норм Конституції і законів

конституційними судами (на прикладі України і країн СНД) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2010. 22 с.

92. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : монографія. Харків : Право, 2008. 296 с.

93. Кістяник В. І. Вплив моделі правової аргументації Р. Дворкіна на судові рішення. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 21–24.

94. Кістяник В. І. Особливості аргументації в судах загальної юрисдикції. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2015. Т. 168. С. 52–55.

95. Коваль Н. Т. Зasadничі принципи правозастосування у розбудові правової держави: методологічні основи концептуалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Івано-Франківськ, 2019. 20 с.

96. Козюбра М. Теорія юридичної аргументації та її особливості в конституційному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду України*. Київ, 2016. № 6. С. 167–180.

97. Козюбра М. І. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2017. Т. 193. С. 3–11.

98. Козюбра М. І. Моделі (типи) юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 3 – 8.

99. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: історія становлення, стан і перспективи у вітчизняній юриспруденції. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна : зб. наук. статей ; гол. ред. А. Мелешевич. Київ : Дух і літера, 2013. С. 559–582.

100. Константий О. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Вісник Верховного Суду України*. Київ, 2012. № 1 (137). С. 33–35.

101. Костовська К. М. Юридична техніка актів правозастосування в діяльності органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2011. 16 с.

102. Костюк Н. П. Особливості стадій правозастосування. Держава і право. Київ, 2009. № 44. С. 70–76.

103. Кравець М. О. Поняття, сутність та місце юридичної кваліфікації у процесі правозастосування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ, 2015. № 3. С. 110–116.

104. Кривицький Ю. В. Генезис теорії юридичної аргументації: від давньогрецької софістики до «аргументативного повороту». Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті професора О.Г. Мурашина) : зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 21 берез. 2019 р.) / Редкол. : А. М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н. В. Лазнюк. Київ : НАВС, 2019. С. 74–79.

105. Кривицький Ю. В. Історичний спосіб тлумачення норм права: загальнотеоретичний аспект. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2012. № 1. С. 32–36.

106. Кривицький Ю. В. Правила правозастосовної юридичної

аргументації. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків, 2019. С. 107–109.

107. Кривицький Ю. В. Судова аргументація як вид юридичного дискурсу. Критичне мислення у вільному суспільстві: теоретико-методологічний, конституційно- та міжнародно-правовий потенціал : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 квіт. 2019 р.). Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 124–128.

108. Кривицький Ю. В. Юридична аргументація: доктринальне розуміння та методологічний потенціал. *Філософські та методологічні проблеми права*. Київ, 2019. № 2 (18). С. 36–45.

109. Лобач О. М. Юридична аргументація в податковому праві (загальний огляд). *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2017. Т. 193. С. 30–37.

110. Малента В. С. Неофіційне тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 18 с.

111. Мартиненко П. Місце та роль Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року в конституційно-правовому механізмі України. *Вісник Конституційного Суду України*. Київ, 2002. № 2. С. 64–75.

112. Мартинишин Г. Й. Логіко-філософські основи правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2017. 18 с.

113. Матат Ю. І. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання в правозастосовній діяльності : монографія. Харків : Право, 2015. 175 с.

114. Мельник М. О. Вплив висновків школи правового реалізму на теорію юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2017. Т. 193. С. 26–30.

115. Михайлович Д. М. Толкование закона : монография. Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2004. 198 с.

116. Молибога М. П. Тлумачення (інтерпретація) правових норм: наукове та практичне значення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.

117. Молибога М. П. Тлумачення норм права: сутнісні характеристики. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2010. № 2. С. 42–46.

118. Назарук Ю. Теоретичні характеристики правозастосовного акта. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2017. № 3. С. 217–220.

119. Невзоров И. Л. Принципы законности в правоприменительной деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харьков, 2002. 196 с.

120. Обушенко Н. М. Правозастосування та його місце в трудовому праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2015. 18 с.

121. Онищук І. І. Проблеми вдосконалення нормативно-правового регулювання вимог до юридичної техніки. *Юридична Україна*. Київ, 2011. № 6 (102). С. 22–27.

122. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових

актах : монографія. 2-ге вид., стер. Харків : Право, 2019. 226 с.

123. Онищук І. І. Проблеми вдосконалення нормативно-правового регулювання вимог до юридичної техніки. URL: <http://www.pravnik.info/urukrain/1297-problemi-vdoskonalennya-normativno-pravovogo-regulyuvannya-vimog-do-yuridichno-texniki.html>.

124. Павлишин О. В. Оптимізація правозастосовної діяльності: теоретико-правові та логіко-філософські засади. Київ, 2008. 123 с.

125. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. : 12.00.01. Київ, 2016. 224 с.

126. Перепелюк А. М. Механізм правозастосування: поняття, ознаки та структурна характеристика. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2012. № 4. С. 72–76.

127. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія. Харків : Право, 2008. 240 с.

128. Політюк А. П. Аргументація як предмет неформальних досліджень (неформальна логіка та риторична аргументація) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.06. Київ, 2015. 18 с.

129. Право в публічному управлінні : навч. посіб. / [Н. Г. Плахотнюк, В. І. Мельниченко, С. Д. Дубенко та ін.]. – Київ : ПАДУ, 2018. – 240 с.

130. Правотворчість та правозастосування у демократичній державі: теорія і практика [Текст] : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. : тези наук. доп. (3 жовт. 2019 р.) / "Правотворчість та правозастосування у демократичній державі: теорія і практика", міжнародна юридична науково-практична конференція (2019 ; Київ). Київ : Редакція "ТПУ", 2019. 105 с.

131. Пригара Л. І. Юридична техніка актів правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 19 с.

132. Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів: тези доп. та повідомл. сучасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2–3 листоп. 2017 р.) / за заг. ред. І. Д. Шутака. – Харків : Право, 2017. 344 с.

133. Пунько О. В. Структурна побудова правозастосовних актів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. Київ, 2014. № 4. С. 36–40.

134. Пунько О. В. Функції правозастосовних актів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ, 2015. № 2. С. 106–111.

135. Рабінович П. М., Дудаш Т. І. Правова аргументація: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2016. № 2 (85). С. 8–20.

136. Савенко М. Д. Методологія юридичної аргументації у рішеннях конституційної юстиції. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Київ, 2013. Т. 144–145. С. 12–17.

137. Тимофєєв О. О. Тлумачення податково-правових норм : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2010. 20 с.

138. Тодыка Ю. Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория

и практика : монографія. Харьков : Факт, 2003. 328 с.

139. Третьяков Д. Ієрархія законів і принцип «pacta servanda». До питання про статус і місце міжнародних договорів у правовій системі України. *Віче*. Київ, липень 2008. № 14. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1020/>.

140. Трояновський О.В. ПАСТА SUNT SERVANDA? ПРО РЕЖИМ ОДНОСТОРОННІХ АКТІВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 213-220.

141. Циппеліус Р. Методика правозастосування / Упоряд. Б. Шлоер ; пер. з нім. Р. Корнута. Київ : Юстініан, 2016. 191 с.

142. Чулінда Л. І. Юридико-лінгвістичне тлумачення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 20 с.

143. Шиб Т. Співвідношення міжнародного та національного права України. *Віче*. Київ, 2011. № 4. С. 30–32.

144. Щербина О. Ю. Специфіка витлумачення терміна «юридична аргументація» у логіко-юридичних студіях. Альманах. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. Київ, 2016. № 25. С. 61–66.

145. Юридична аргументація. Логічні дослідження : монографія / О. М. Юркевич та ін. / За заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2015. 336 с.

146. Юхимюк О. М. Співвідношення понять «правозастосування» та «застосування норм права». *Часопис Київського університету права*. Київ, 2011. № 4. С. 53–56.

147. Якименко Х.С., Сало В.І. Правотворча діяльність інститутів Європейського Союзу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 77–91.

15. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
5. Міністерство внутрішніх справ. URL: <https://mvs.gov.ua/>
6. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://ials.sas.ac.uk/library/eservice/elibrary.htm>
7. Європейський Союз. URL: <https://europa.eu>.
8. Європейський суд з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int>.
9. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua>
10. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.library.ukma.edu.ua>
11. Національна академія внутрішніх справ. URL: <http://www.naiu.kiev.ua>
12. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

13. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://www.nplu.org>
14. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
15. Німецькі бібліотеки. URL: <http://www.ddb.de/>
16. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk.
17. Рада Європи. URL: <https://www.coe.int>.
18. Українська правнича фундація. URL: <http://www.ulf.com.ua/>
19. Українська асоціація міжнародного права. URL: <https://www.uail.com.ua>.
20. Центр європейського і порівняльного права. URL: <http://www.eclg.gov.ua/>
21. Центр розвитку українського законодавства. URL: <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>

Політики курсу

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин навчання може відбуватись у дистанційному режимі.

Лекції проводяться у формі активної бесіди з елементами дискусії, розглядаються основні теоретичні положення теми, які вимагають роз'яснення та уточнення з боку науково-педагогічного працівника. Під час лекційних занять важливою умовою їх ефективності є активна участь здобувачів вищої освіти в обговоренні ключових положень теми, ведення стислого конспекту лекції.

Під час *семінарських занять*, що проводяться у формі міні-дискусій, опитування, заслуховування та аналізу тематичних доповідей і рефератів тощо, відбувається більш детальне обговорення теоретичних положень заняття та закріплення знань, отриманих здобувачами ступеня вищої освіти під час лекцій.

Вимоги до організації *самостійної роботи* здобувачів вищої освіти визначаються робочими навчальними програмами дисципліни. Основними завданнями самостійної роботи здобувачів вищої освіти є набуття навичок самостійного опрацювання фахових інформаційних джерел, підготовка і безумовне виконання поточних завдань.

Плани лекційних та семінарських занять, завдання для самостійної роботи, джерела, система оцінювання знань подані у відповідних методичних вказівках. Їх можна переглянути на Веб-сайті НАВС у розділах «Кафедра теорії держави та права», «Дистанційні курси».

Пропущені заняття та незадовільні оцінки (академічна заборгованість) відпрацьовуються під час консультацій викладачів кафедри. Академічна заборгованість має бути ліквідована до проведення підсумкового контролю з навчальної дисципліни.

Консультативну допомогу здобувачі ступеня вищої освіти магістра можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри теорії держави та права (за затвердженим графіком проведення консультацій) або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою **k001@naiaiu.kiev.ua**

Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності відповідно до Положення про академічну доброчесність у Національній академії внутрішніх справ.

Система оцінювання результатів навчання

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)						Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60 %</i>						<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Самостійна робота	Екзамен
5	5	5	5	5	5	30	40
							100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

Критерії оцінювання результатів навчання

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових

5	відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив від 90% тестових завдань.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив 75–90% тестових завдань.
3	У цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив 60–75% тестових завдань.
2	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив до 60% тестових завдань.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є:

1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу (п. 4 статті 10 ЗУ «Про вищу освіту»).

За рекомендацією МОН України розподіл балів з яких формується рейтинг компетентності здобувача вищої освіти відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

Рейтинг компетентності курсантів (слухачів, студентів) з навчальної дисципліни.

Рейтинг компетентності курсанта (слухача, студента) з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальний 30 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів. Якщо курсант (слухач, студент) не зміг отримати

мінімальної кількості балів з навчальної роботи (30 балів) або його загальний рейтинг компетентності складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

Якщо курсант (слухач, студент) виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності курсанта (слухача, студента) з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Рейтинг з навчальної роботи курсанта (слухача, студента)

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, лабораторні, практичні, семінарські заняття) та *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи курсанта (слухача, студента) з дисциплін, що забезпечуються кафедрою здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5. Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача вищої освіти

Бали	Вид рівня компетентності	Критерій оцінювання компетентності
2	Рецептивно-продуктивний	Незадовільний
		У курсанта (слухача, студента) <i>відсутні знання</i> навчального матеріалу або він відмовляється від відповіді.
		Низький
		Курсант (слухач, студент) має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
		Мінімальний
		Курсант (слухач, студент) має <i>безсистемні знання</i> , допускає формально-логічні помилки при формулюванні понять, класифікаційних критеріїв та їхньому тлумаченні. Хаотично і невпевнено викладає матеріал, не здатен відділяти головне від другорядного, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

¹ Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума $55+35+20=110$, *загальний рейтинг компетентності* курсанта (слухача, студента) 100 балів.

3	Репродуктивний	Достатній	Курсант (слухач, студент) має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Конструктивно-варіативний	Добрий	Курсант (слухач, студент) має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.
5	Творчий	Відмінний	рівень компетентності. Курсант (слухач, студент) має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи курсанта (слухача, студента) визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу курсанта (слухача, студента) отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал курсанта (слухача, студента) визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни поділених на кількість відповідей

курсанта (слухача, студента) з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)². При визначенні середньоарифметичного балу курсанта (слухача, студента) необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отриманні курсантом (слухачем, студентом) не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал курсанта менший 2,5 курсант (слухач, студент) вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.

Рейтинг з підсумкового контролю курсантів (слухачів, студентів)

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою передбачений у формі заліку.

Залік із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно (за білетами підсумкового контролю, які пропонуються курсанту (слухачу, студенту)). Максимальна кількість балів з підсумкового контролю курсантів (слухачів, студентів) становить 40 балів. Білети підсумкового контролю мають складатися з теоретичних і практичних питань. Білети підсумкового контролю мають відповідати таким вимогам:

- складність білетів має бути приблизно однаковою і дозволяти курсанту (слухачу, студенту) за час, відведений для відповіді, глибоко та повно розкрити зміст усіх питань;

- при формулюванні завдань (питань) необхідно використовувати поняття, терміни, назви, позначення тощо відповідно до програми навчальної дисципліни.

Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни³.

Оцінювання компетентності курсанта (слухача, студента) під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями.

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю курсанта (слухача, студента) визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу курсанта (слухача, студента) отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

² Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості курсант (слухач, студент) має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 балів (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті курсант був у добовому наряді отримав 0 яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+4+3+4):4=3,5$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи курсанта (слухача, студента) буде $3,5 \times 12 = 42$.

³ Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

Середньоарифметичний бал курсанта (слухача, студента) з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁴.

Рейтинг наукової роботи курсанта (слухача, студента)

За результатами семестрової наукової роботи курсанта (слухача, студента) його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу курсантів (слухачів, студентів) нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача ступеня вищої освіти

<i>Результати творчої роботи курсанта (слухача, студента)</i>	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт курсантів (слухачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці курсантських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

Силабус схвалено на засіданні кафедри теорії держави та права НАВС
протокол від 02. 09. 2022 року № 1

⁴ Наприклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 3 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+3) \div 4) \times 8 = 30$. Або інший приклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5) \div 3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, курсант (слухач, студент) відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5) \div 2) \times 8 = 36$.